

Mariusz Wójtowicz

Głagolica w rękopiśmiennej "Gramatyce słowiańskiej" Jana Użewicza z 1645 roku

---

Acta Polono-Ruthenica 4, 171-181

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marian Wójtowicz
Poznań

Głagolica w rękopiśmiennej *Gramatyce słowiańskiej* Jana Użewicza z 1645 roku

O działalności naukowej i twórczości literackiej Jana Użewicza mamy bardzo mało wiadomości. Niezmiernie skąpe są też informacje dotyczące jego biografii. Pierwsza wzmianka o autorze pochodzi z 1637 r. Jest to krótki łaciński zapis informujący, że 28 października tegoż roku Jan, syn Piotra Użewicza z diecezji wileńskiej, został przyjęty w poczet studentów Uniwersytetu Krakowskiego.¹ W okresie studiów powstał panegiryk *Obraz Cnoty y Sławy...*, napisany w 1641 r. z okazji ślubu Aleksandra Przyłęckiego z Ewą Rupniowską.² Rozpoczęte w Krakowie studia kontynuował Użewicz we Francji na wydziale teologicznym „sławnej Akademii Paryskiej”. Tutaj przystąpił do pracy nad dziełem, które zatytułował *Grammatyka slovenskaja*. W bibliotekach francuskich zachowały się dwa rękopiśmienne egzemplarze jego gramatyki. Pierwszy rękopis nosi tytuł: *Gramatyka slovenskaja napisana pre(z) Ioanna Użewiça Slovjanina, Slavnoj Akademii Pari(z)skoj v Teologii Studenta v Paryżu. Roku ot narożenia S(y)na B(o)żogo ā · ch̄ · m̄ · ġ̄*. Pod nim autor umieścił ten sam tytuł w języku łacińskim: *Grammatica sclavonica...*, Parisiis 1643. Drugi rękopis ma następujący tytuł: *Grammatyka slovenskaja zložena i napisana trudom̄ i prileżaniem Ioanna Użewiça Slovjanina. Lěta ot narożenia S(y)na Boż(ogo) ā · ch̄ · m̄ · ē* (1645). Autor już nie nazywa siebie studentem, nadal jednak określa się jako Słowianin. Starszy rękopis jest przechowywany w Bibliotece Narodowej w Paryżu, a rękopis z 1645 r. w miejskiej bibliotece w Arras, na północy Francji. Oba egzemplarze są napisane w języku łacińskim, natomiast materiał językowy podany cyry-

---

¹ *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis*, t. 4, Cracoviae 1950, s. 179-180.

² Zob. Jan Użewic, [w:] K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 22, Kraków 1938, s. 125-126.

лицą, półustawem i kursywą (skoropisem). W opisie zjawisk gramatycznych autor odwołuje się niekiedy do innych języków słowiańskich, głównie do polskiego, czeskiego i chorwackiego. Podobizny obu rękopisów *Gramatyki słowiańskiej* J. Użewicza, wykonane techniką fototypii, wraz z filologicznym opracowaniem tekstu rękopisu paryskiego i jego przekładem na język ukraiński, zostały opublikowane w Kijowie w 1970 r.³ Ostatnio ukazało się również tłumaczenie tekstu gramatyki z 1645 r. na język białoruski.⁴

Dziełem gramatycznym Użewicza, które przez ponad trzy stulecia było dostępne jedynie w rękopisie, bliżej zainteresowano się w XIX w., ale przedmiotem szczegółowych badań stało się ono dopiero po opublikowaniu. O autorze, jego poglądach i języku, któremu jest poświęcona gramatyka, pisali m.in. A. I. Sobolewski, V. Jagić, O. Horbacz, J. M. Kudryckij, I. K. Biłodid, M. A. Żowtobriuch, W. W. Nimczuk.⁵

Oba egzemplarze gramatyki nie różnią się w istotny sposób pod względem układu treści, zakresu i stopnia opracowania materiału językowego oraz doboru przykładów. Zwraca jednak uwagę pewna innowacja wprowadzona przez autora do tekstu gramatyki z 1645 r. W egzemplarzu tym J. Użewicz zamieścił alfabet głągoliccki, napisany głągolicą tekst modlitwy „Ojczy nasz” i niewielki wykaz wyrazów skróconych. W związku z tym nasuwa się wiele pytań dotyczących celu i przeznaczenia dołączono-

³ *Грамматика слов'янська І. Ужєвича*, підготували до друку І. К. Білодід, Є. М. Кудрицький, Київ 1970.

⁴ *Граматыка славенская Івана Ужєвіча 1645*, араскі рукапіс, пераклад з лацінскай мовы на беларускую А. А. Жлуткі, [w:] А. А. Яскевіч, *Старабеларускія граматыкі*, Мінск 1996, s. 290-344.

⁵ Zob.: A. I. Sobolewski, *Грамматика И. Ужєвича*, „Чтения в историческом обществе Нестора - летописца”, Киев 1906, кн. 19, вып. 2, s. 1-10; V. Jagić, *Johannes Użewiç ein Grammatiker des XVII. Jahrh.*, „Archiv für slavische Philologie”, t. 29, 1907, s. 154-160; O. Горбач, *Рукописна Граматыка словенская І. Ужєвича з 1643 й 1645 рр.*, „Наукові записки Українського Технічно-Господарського Інституту”, t. 14 (17), München 1967, s. 1-21; Є. М. Кудрицький, *Іван Ужєвич - український граматыст XVII ст. і його праця*, „Мовознавство”, 1970, пг 1, s. 35-48; И. К. Белодед, „Славянская грамматика” *Ивана Ужєвича 1643 г.*, „Известия АН СССР”, Серия литературы и языка, 1972, т. 31, вып. 1, s. 32-40; М. А. Жовтобрюх, *Частины мови в „Граматыці слов'янск'ій” І. Ужєвича*, [w:] *Східнослов'янські граматыки XVI-XVII стст.*, Київ 1982, s. 51-58; В. В. Німчук, *Граматыка словенская І. Ужєвича*, [w:] *Мовознавство на Україні в XIV - XVII ст.*, Київ 1985, s. 155-198.

nego alfabetu oraz tekstu głagolickiego, źródła, z którego autor zaczerpnął kształt liter, jego kontaktów z piśmiennictwem głagolickim itp. Nie na wszystkie pytania można oczywiście udzielić prostej i wyczerpującej odpowiedzi, zwłaszcza że o sławistycznych zainteresowaniach autora wiadomo niewiele, a możliwości dedukcji znacznie ogranicza szczupły materiał.

Alfabet głagolicki zajmuje w rękopisie stronę 12 a (ryc. 1, wg cyt. publikacji). Autor umieścił go tuż po rozdziale zatytułowanym „Compositio Syllabica”, zawierającym przykłady sylab cyrylickich i fragment psalmu (Ps 103, v. 1-14) z rozbiciem na sylaby, ale nie opatrzył alfabetu żadną nazwą ani komentarzem dotyczącym liter. Jest natomiast w gramatyce komentarz odnoszący się do liter cyrylicy.

Litery głagolickie zostały umieszczone w dwóch pionowych rzędach, rozdzielonych na dwie części. Pierwsza część obejmuje litery od *a* do *t*, część druga od *u* do *ju*.⁶ Obok wielkich liter znajdują się odpowiednie małe litery. Alfabet zawiera 32 odrębne grafemy: 31 wielkich liter oraz literę *iže* reprezentowaną przez małą literę. Są to następujące grafemy: *a, b, v, g, d, e, ž, dzělo, z, i, iže, děrvъ, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, f, ch, otъ, št, c, č, š, jerъ, ě, ju*. W pionowym rzędzie małych liter, w części *a-t*, brakuje liter *b, e, ž, l*. Autor nie umieścił ich zapewne dlatego, gdyż swoim kształtem nie różniły się od wielkich liter. Oddzielną kolumnę tworzą cyrylickie odpowiedniki liter głagolicy podane kursywą (skoropisem) końca XVI i początków XVII w. typu południowo-zachodniego⁷, z charakterystycznym dla pisma kancelaryjnego tego okresu kształtem liter, np.: *b, d, f, u, c, šč*.

Pod grubą poziomą kreską znajduje się kilka liter cyrylickich: *otъ* w postaci greckiej litery *omega*, kursywne *otъ* z nadpisaną literą *t*, trzy rodzaje litery *č*: używany w tej funkcji grecki znak *koppa*, całkowicie pozabawione nóżki *č* kursywne⁸ i litera *č* typowa dla kursywy tego okresu. Ponadto są tu jeszcze cztery znaki *ju*. Litery te czytane pionowo tworzą wyraz *otčjuju* - B. I. poj. r. ž. przym. *otčij* ‘ojcowski’. Nie są one powiązane w jakikolwiek sposób z alfabetem głagolickim i niewykluczone, że mają ukazywać różnorodność kształtów niektórych liter cyrylicy. Zagad-

⁶ W tekście podaję łacińskie odpowiedniki liter głagolicy i cyrylicy lub ich nazwy.

⁷ Por. В. Н. Щепкин, *Русская палеография*, Москва 1967, s. 143.

⁸ Por. Е. Ф. Карский, *Славянская кирилловская палеография*, Москва 1979, s. 202.

kowy jest wykonany przez autora piórem portret dziewczęcy (*dočь* ?), który być może nawiązuje do przytoczonego wyżej wyrazu *otčuju*.

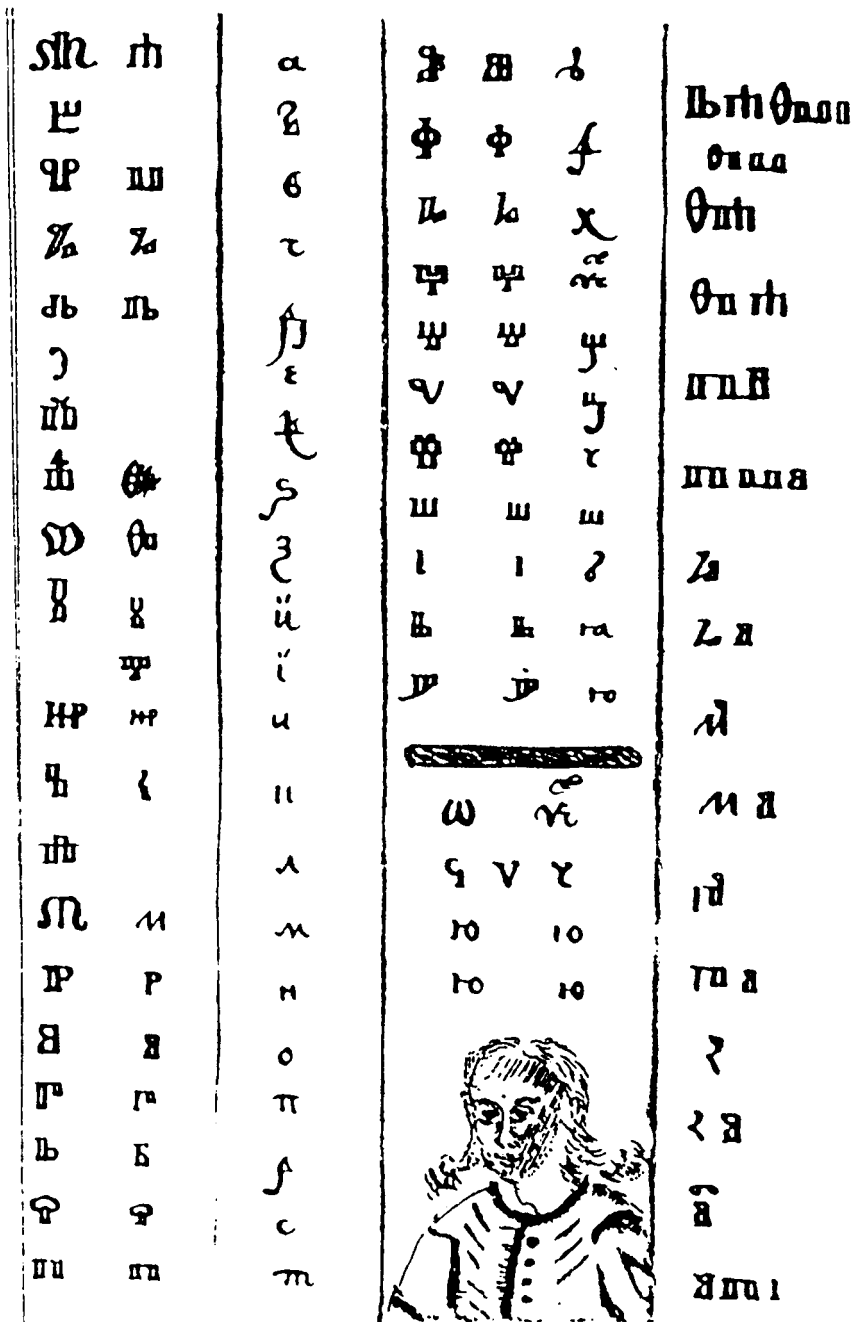
Jeśli chodzi o porządek liter głągolicy, to zwraca uwagę omyłkowe umieszczenie litery *i* (posiadającej wartość cyfrową 20) przed *iže* (=10). Kolejność liter *št* - *c* - *č* - *š* dowodzi, że autor nie zastosował porządku właściwego cyrylicy (*c* - *č* - *š* - *št*), lecz wzorował się na układzie tych liter charakterystycznym dla głągolicy chorwackiej. Na ten typ głągolicy wskazuje kanciasty kształt liter, np. *Vv*, *Dd*, *Žž*, *dzělo*, *I*, *K*, *L*, *Tt*, *Čč*. W składzie alfabetu brak litery *jerь*, jest jedynie *jerь* w postaci pionowej kreski, litera znana np. z *Fragmentu brewiarza lublańskiego (Homiliarium labacense)* z XIII w.⁹ i późniejszych abecedariów, np. głągolicznego alfabetu sztokholmskiego z XIV w. czy alfabetu z Tours z XIV/XV w.¹⁰ Cechą głągolicy chorwackiej jest również litera *M*, odpowiadająca kształtem literze łacińskiej, która zastąpiła starszą kanciastą literę *m*, składającą się z sześciu kwadracików, czterech w części górnej litery i dwóch w jej części dolnej. Prostokątny pionowy element w wielkich literach *N*, *P*, *R*, lekko nachylony w prawą stronę u liter *G*, *Ch* pojawia się w chorwackiej głągolicy w XIII w. i utrzymuje się w następujących stuleciach. Odnosi się to także do wielkiej litery *K*, złożonej z dwóch przesuniętych wobec siebie prostokątów przylegających do pionowej osi. Zwraca też uwagę kształt liter *A*, *Z*, *M*, *jatь*, charakterystyczny dla głągolicy chorwackiej XV-XVI w. Ten kształt liter przejęty z rękopisów znalazł zastosowanie w najstarszych drukowanych księgach głągolicznych.¹¹ Na przykład taki rodzaj *M*, *n*, *v* i innych liter spotykamy w drukowanym w Senju głągolicznym mszale z 1494 r.¹² Osobliwy kształt ma wielka litera *U* (*uk*), składająca się z *O* (*on*) i przylegającej z tyłu, zredukowanej do niewielkiego prostokąta, *ižicy*. Tego typu litera *U* występuje zazwyczaj w starych głągolicznych drukach. Jeżeli zatem porównamy na przykład kształt liter: *V*, *Gg*, *D*, *I*, *Kk*, *M*, *Nn*, *Oo*, *Pp*, *Rr*, *Ch*, *U*, *jerь* głągolicznego alfabetu, zamieszczono-

⁹ И. В. Ягич, *Глаголическое письмо*, [w:] *Энциклопедия славянской филологии*, вып. 3, Санкт-Петербург 1911, s. 145, tabl. X, nr 22.

¹⁰ Zob. np. R. Marti, *Slavische Alphabete in nicht - slavischen Handschriften*, [w:] *Кирило-Методиевски студии*, кн. 8, София 1991, s. 149, 150 oraz fot. na s. 161 i nast.

¹¹ J. Vajs, *Rukovět' hlaholské paleografie*, Praha 1932, s. 158.

¹² Zob. O. Ásbóth, *Das zu Zengg im Jahre 1494 gedruckte glagolitische Missale*, „Archiv für slavische Philologie”, t. 19, 1897, s. 221, 223 (fot.).

Ryc. 1. Alfabet glagolicki - Grammatyka slovienskaja, 1645 r., s. 12 a

nego w gramatyce J. Užewicza, z drukowanymi literami na karcie tytułowej głągoliczkiej książeczki protestanckiej z 1563 r. wydanej w Tybindze (ryc. 2, wg wydania *Enciklopedija Jugoslavije*, t. 3, Zagreb 1958, s. 468), to zauważymy między nimi uderzające podobieństwo. Głągoliczki tekst z karty tytułowej przytaczam tu w transliteracji łacinka: *Govorenje vele prudno odb dobročiněňě ili dobrote propetoga IŠ XA ka krъstběňmь, v Tubingi ċ·f̄·m̄·v̄* (1563). Zgodność całego zespołu cech graficznych wskazuje, że autor, były student teologii na Sorbonie, czerpał wzór z drukowanych głągoliczka książek o tematyce religijnej, których sporo ukazało się na zachodzie Europy, zwłaszcza w okresie reformacji.

O wartości dźwiękowej poszczególnych liter głągolicy można sądzić na podstawie ich cyryliczkich odpowiedników. Pewne trudności autor napotkał przy ustalaniu wartości niektórych liter, np. literze *i* przyporządkował *ii*, literze *iže* - *i* (=10), a literze *děrvь* - *i* (=8). Obok *otь* umieścił jej nazwę - kursywne *ω* z nadpisanym *t*. Literze *št(ć)* przypisał odpowiednik *šč*. Natomiast literze *jerь* przyporządkował *jer twardy*, a literze *jatь* wartość *ja*. Taki dobór odpowiedników miał zapewne umożliwić odczytywanie głągolicy zgodnie z wymowną ruską, ale jednocześnie stwarzał znaczne trudności przy zapisywaniu znakami głągolicy tekstu rusko-cerkiewnego.

Oddzielną kolumnę przeznaczył autor na przedstawienie stosowanych w głągolicy ligatur. Pod każdą ligaturą umieścił te litery, z których ją utworzono. Są to następujące ligatury¹³: *z-v* w wyrazie *raz-v(?)* oraz *z-a*, *t-v-o*, *ch-o*, *m-o*, *p-o*, *k-o*, *o-t-ь*. Kilka innych ligatur można odnaleźć na s. 19 b w wykazie wyrazów skróconych, np.: *z-akon*, *sp-asi*, *simb-ol*, *ap-ost-olskii*, *v-l(a)d(y)ka*, *p-ro-rokь*, *bl(a)g(o)sl-(o)-venь*, *ch-otenie*, *ot g-rich-ov*, *bog-ol-jubst-v-o*, *b(o)g-ol-jubno*, *č(e)l-(o)-v(ě)kь*. Wykaz skróconych wyrazów głągoliczkich zawierających ligatury miał niewątpliwie cel praktyczny, ułatwienie odczytywania tekstów pisanych późną chorwacką głągolicą, obfitującą zwłaszcza w XV i XVI w. w skróty i różnorodne połączenia literowe.

Na stronach 14b i 15a autor *Gramatyki słowiańskiej* zamieścił głągoliczki tekst modlitwy „Ojcze nasz” (ryc. 3, wg cyt. publikacji). Poprzedzają go dwa warianty tej modlitwy zapisane cyryliczką kursywą: „Molitva Gos-

¹³ Powiązanie liter oznaczono poziomą kreską, w nawiasach ujęto opuszczone litery w wyrazach z tytułem.

Ryc. 2. Głagolicki tekst drukowany - karta tytułowa książeczki z 1563 r.

podnja” - wariant prawosławny (s. 12b) i „Molitva Pańskaja” - wariant katolicki (s. 13b). Pierwszy wariant V. Jagić nazywa cerkiewno-słowiańskim, wariant drugi określa jako tekst redakcji (*Fassung*) polsko-białoruskiej.¹⁴ Głagolicki tekst modlitwy w transliteracji na alfabet łaciński przedstawia się następująco.

Molitva Gospodnja

Otče našъ iže jesi nanebe-
sechъ: svetise ime tvoje: pri-
di carstvije tvoje: bodi vo-
lja tvoja, jako nanebesi i naze
mli. chlebъ našъ nasuščnii dai
namъ dnešъ i osavi namъ dol
chi naša jakože imi ostavlja
emъ dolžnikomъ našimъ, i nevove-
di našъ vьiskušenje, no izbavi
našъ otlukavach. jako tvoje jest
čarstvije sila i slava otca
i sina i svjatacho duga nine i
prisno i vo veki vekomъ aminъ.

Chociaż modlitwa „Ojcze nasz” jest napisana kanciąstą głagolicą, nie można jej - zdaniem V. Jagića - zaliczyć do tekstów całkowicie chorwackiej redakcji.¹⁵ Swojej wypowiedzi Jagić jednakże szerzej nie rozwinął, ograniczył się tylko do wskazania kilku pomyłek w tekście.

Nie ulega wątpliwości, że autor *Gramatyki*, przystępując do przepisywania modlitwy, miał przed sobą głagolicki tekst chorwacki. Taki wniosek wypływa z porównania przytoczonego wyżej tekstu z głagolickim tekstem modlitwy „Ojcze nasz” redakcji chorwackiej z XIV/XV w., zamieszczonym w kodeksie 95 (fol. 75 v) miejskiej biblioteki w Tours.¹⁶ Z tekstem redakcji chorwackiej niemal całkowicie zgadza się początkowy fragment modlitwy, ale tylko do wyrazu *nasuščnyj*. Różnice są w zasadzie niewielkie, a jedna z nich dotyczy zastąpienia chorwackiego rzeczownika *carstvo* cerkiewnosłowiańskim *carstvije*. Nie ma w tej części charaktery-

¹⁴ V. Jagić, *Johannes Užewič...*, s. 156.

¹⁵ Ibidem, s. 157.

¹⁶ Zob. M. Kos, *Slovanski teksti v kodeksu 95 mestne biblioteke v Toursu*, „Slavia”, R. 3, 1924-1925, s. 370-391, por. też R. Marti, op. cit., s. 150 (fot.).

Ⳓ ѡ ѡбщности Ѳлаговань

Въшѣхъ рѣшати ѡ тебѣ оубо рече
ѡ тебѣ: ѡбщности емѣща: и
въ шестопсалмѣхъ: сѣнь
и прохлада: и въ речехъ твоихъ
и речехъ твоихъ: и речехъ твоихъ
и речехъ твоихъ: и речехъ твоихъ

речехъ твоихъ въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ
и въ речехъ твоихъ: и въ речехъ твоихъ

Ryc. 3. Głagolicki tekst modlitwy „Ojczy nasz”, s. 14a, 15a

stycznej dla staro-cerkiewno-słowiańskiego tekstu modlitwy konstrukcji typu *da svētiti sę, da priidetъ, da bǫdetъ*, zamiast nich są tu formy trybu rozkazującego: *svetise, pridi, budi*. Różnice między wariantem cerkiewnosłowiańskim i chorwackim są wynikiem dwu odrębnych tradycji przekładowych. Cerkiewnosłowiański tekst modlitwy „Ojczy nasz” wywodzi się bowiem z tradycji cyrylometodejskiej, a tekst chorwacki sięga okresu wielkomorawskiego i jest kontynuacją tradycji przedcyrylometodejskiej. W pozostałej części modlitwy różnic leksykalnych jest więcej (na pierwszym miejscu podaje formę cerkiewno-słowiańską, a następnie chorwacko-głagolicą), np.: *nasuščnyj - vsedanni, dnesъ - danas, ostavi - otpusti, vъ iskušeniye - vъ napastъ, otъ lukavago - otъ nepriězni*. Zauważywszy, że w obu tekstach występują znaczne różnice leksykalne, fonetyczne i gramatyczne oraz rozbieżności tekstowe w końcowej części modlitwy (po wyrazie *ot lukavago*), Użewicz postanowił tekst chorwacki zastąpić cerkiewnosłowiańskim i zapisać go głagolicą. Ten transliterowany cerkiewnosłowiański tekst zaczyna się od wyrazu *nasuščnyj*, a kończy ostatnim wyrazem modlitwy i prawie dosłownie oddaje zapisany cyrylicą fragment tekstu ze s. 12b „Molitva Gospodnja”. Podczas przepisywania modlitwy głagolicą i wprowadzania do tekstu zmian, autor popełnił szereg omyłek. Na przykład w wyrazie *bodi* (budi) napisał *o* zamiast *u*, literę *g* pomylił z *ch* w wyrazach *dolchi* (dołgi), *lukavach* (lukavago), *svjatacho* (svjatago), w wyrazie *duga* (ducha) na miejscu *ch* postawił literę *g*, w *ostavi* opuścił literę *t*, a w wyrazie *carstvije* napisał *č* zamiast *c*. W początkowym fragmencie modlitwy autor zachował formy chorwackie, np. *sveti se ime*, ale w dalszej części tekstu formę chorwacką *naše* zamienił na cerkiewnosłowiańską *naša* (B. I. mn. r. m.). Niektóre formy, np. *mi* (=my), *sina* (=syna), można by uznać za kroatyzmy, gdyby nie fakt, że autor w zamieszczonym w *Gramatyce* głagolickim alfabecie nie przewidział dla samogłoski *y* odrębnej litery, był więc zmuszony tę samogłoskę oznaczyć głagolicką literą *i*. Tak też uczynił w wyrazie *nine*, zastępując *y* literą *i*. Nie przedstawia się jasno użycie litery *děrvъ*, która w tekście występuje w wyrazach *nasuščnii* i *dai*. Nie wiadomo, czy litera ta miała oznaczać *i*, czy *j*. Pewien problem stanowiło również oznaczenie litery *jatъ*. Ponieważ autor przyporządkował jej wartość *ja* (por. zapis *svjatacho*), musiał *jatъ* w wyrazach *chlěbъ, nyně, věki* zastąpić literą *e*. Inny problem pojawił się w związku z użyciem *jeru miękkiego*. Temu jedyńemu w omawianym alfabecie głagolickim *jerowi* przyporządkowano *jer*

twardy. Powstała niezwykła sytuacja, w której formy *dnesь*, *aminь*, *jestь* (ta ostatnia występuje w tekście bez końcowego *jeru*) należało traktować, wbrew zasadom ówczesnej pisowni i wymowy, jako wyrazy z *jerem twardym* na końcu.

Przedstawiony tu materiał dotyczący alfabetu i tekstu głagolickiego, zamieszczonego w *Gramatyce* J. Użewicza z 1645 r., pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków: Autor *Gramatyki słowiańskiej* znał tylko jeden typ pisma głagolickiego - późną kanciąstą głagolicę chorwacką. Z pismem tym mógł się zetknąć podczas studiów w Krakowie, ale wydaje się bardziej prawdopodobne, że z głagolicą zapoznał się po przybyciu do Paryża, umieścił ją bowiem dopiero w drugim egzemplarzu swojego dzieła. Alfabet i tekst modlitwy zaczerpnął z drukowanych głagolicą na zachodzie Europy w XV-XVII w. książek o tematyce religijnej. Autor podjął próbę uprzyśpieszenia głagolicy przyszłemu czytelnikowi *Gramatyki* przez przyporządkowanie literom tego alfabetu odpowiedników cyrylickich. Dobór odpowiedników, mających określać wartość dźwiękową liter głagolicy, w kilku wypadkach nie okazał się trafny. Przysporzyło to autorowi wielu problemów, których nie zdołał rozwiązać. Wydaje się, że duże różnice językowe, przede wszystkim leksykalne i gramatyczne, między chorwackim i cerkiewnosłowiańskim tekstem modlitwy „Ojczy nasz” sprawiły, że Użewicz nie zdecydował się na zamieszczenie chorwackiego tekstu głagolickiego, lecz próbował go dostosować do wariantu cerkiewnosłowiańskiego. Próba zakończyła się niezbyt udanym kompromisem. Tekst modlitwy składa się z dwóch części. Jego początek jest adaptacją tekstu chorwackiego, a pozostała część transliteracją na głagolicę tekstu cerkiewnosłowiańskiego, z licznymi zmianami i omyłkami graficznymi. Głagolicki alfabet, tekst i wykaz wyrazów skróconych zamieścił autor w *Gramatyce* nie tylko w celu poznawczym. Tekst modlitwy, który można było zestawzić i porównać z tekstem cyrylickim, miał zapewne ułatwić wstępną naukę głagolicy. Swoją wymowę ma tutaj również fakt, że oprócz głagolicy autor zamieścił też alfabet bośniacki. Można więc przypuszczać, że zamierzał on w swoim dziele przedstawić całą różnorodność systemów pisma słowiańskiego.